

Egy jelenség vége

Eörsi László: „Megbombáztuk Kaposvárt”

Napvilág, 222 oldal, 2900 forint

Bármilyen színigazgatói kinevezést néznénk át mélységeiben a rendszerváltás előtti vagy utáni korszakból, a maga módján mindegyik „érdekes” volna. A baj inkább az, hogy ezek az áttekintések fájdalmasan hiányoznak: nemcsak hogy nem ismerjük azokat a kontextusokat, amelyekben létrejöttek, de lassan el is felejtődnek. A tanúk is, akikre támaszkodhat egy-egy kutatás, rendre elnémulnak, a levéltári anyagok pedig gondosan hiányosak, hiszen a rendszerváltás előtt is, után is a kinevezősdi, pályázósdi gyakran nem visszakereshető. Ma azt sem tudjuk – legfeljebb a szóbeszéd alapján –, hogy mi folyik egy szakértői bizottsági vitán, ami egy kinevezés előszobája. A kultúra irányításába beleszólni szerető hatalomnak, amelynek nálunk nagy hagyománya van, amióta az állam gondoskodó kezé vette a kultúrát, mindig is az volt

az érdeke: leírt, dokumentálható nyoma ne maradjon beavatkozói szándékának. Ami fennmaradhat: az emlékezet. A nagy múltú és szerény jelenű Kaposvári Csiky Gergely Színház esetében az alapító atyák és főszereplők emlékezte, *Babarczy Lászlótól Ascher Tamáson, Zsámbéki Gáboron át Schwajda Györgyig és Mohácsi Jánosig*. Egyikükkel sem – legyennek bármilyen ellentmondásos alakok – készült beszélgető- vagy portrétörv. És van, ami örökre pótolhatatlan: Schwajdáé.

Emiatt *Eörsi Lászlónak* a kaposvári színházról és a kultúrpolitikáról szóló könyvét nemcsak hiánypótlónak lehet nevezni, de egyben olyan alaputatásnak, amelyre remélhető-

leg könyvek és kultúrtörténet épül. E nagyközönségnek és nem a szűk, a magának és magáról író szakmának szóló munkának a szélesebb nyilvánosság az olvasója, még ha lábjegyzetei kissé megnehezítik is a dolgunkat.

Kultúrpolitikáról ma fontosabb írni, mint valaha, ilyen nyelpontra a magyar kultúrpolitika nemcsak a rendszerváltás óta nem süllyedt, de végtelenül kiszámítható volta passzivitásra kényszeríti a tenni tudókat. Eörsi könyvének erénye, hogy az aczéli kultúrpolitika és a 2000-es évek utáni kaposvári színházi történések között úgy mutat föl párhuzamokat, hogy a következtetéseket nem ő mint szerző, hanem elsősorban olvasója vonja le, döbbsenten és keserűen. Mert a kivételes tehetségeket magába szívó, nagyszerű vidéki színház a 70-es, 80-as években, ha lavírozva is – Babarczy László ügyes és gyakran életveszélyes taktikázásának köszönhetően –, de talpon maradt. Eörsi ennek is fontos részleteit ismerteti meg az olvasóval. Ennek a talpon maradásnak egyik oka a színház nemzetközi ismertsége a Marat/Sade külföldi sikere után 1982-ben, amikor a hatalom félt hozzányúlni. Mert a hatalom félt a botránytól, életben volt, ahogy Babarczy nevezte, a „nagy kuss-törvény”. A kritikusok nem írták le, mi-

ről szólnak az előadások, a kultúrpolitikusok inkább behunyták éber szemüket. Míg aztán ki nem ment egy előadás külföldre, és kiderült, hogy a Marat/Sade '56-ról szól.

A 2000-es évektől *Mohácsi János* darabjai borzolták a helyi és összmagyar kedélyeket, váltottak ki indulatokat, hogy aztán Schwajda 2008-as kinevezésével elkezdődjön a süllyedés és a társulat széthullása. Az új hatalom pedig már semmitől sem félt. Eörsi munkájának fontos gondolata, hogy a kultúrpolitikai beavatkozást – az ügynökműltja miatt szintén süllyedő *Szita Károly* kaposvári polgármester fizetett hirdetésként teszi közzé a helyi lapban, hogy Schwajdát látja szívesen az igazgatói székben – párhuzamosan mutatja be a színház belső válságával, az utódlás megoldatlan kérdésével, a társulat felbomlásával. *Spiró*, a színház egykori munkatársa szerint egy társulat élete hét év, mások inkább tizenkettőt szoktak mondani (ennyi volt a Krétakör-jelenség élete is); akárhonnan nézzük: előbb-utóbb a jelenségeknek törvényszerűen végük van. Fontos fejezete a könyvnek a Schwajda-éra elemzése, a főszereplő árnyalt bemutatása.

Szimbolikus és igencsak elgondolkodtató Eörsi könyvének alaptétele: az aczéli korszak fordulópont-

ja az '56-ról szóló darab volt, ahogy a Mohácsiék 56 06 című darabja lett ugyanez 2006-ban: a magyar történelem dicsősége és traumája, a tabu akkor, az érinthetlenné dermedt szentség ma. Mindkettő vitát generált, politikusi körben is, és mint emlékezetes, a színházat a Mohácsi-darab miatt be is perelték.

Amire Eörsi Kaposvár-könyve támaszkodhatott volna, az úgynevezett Kaposvár-jelenség nagy bölényeivel készült életműkönyvek tehát elérhetetlenek, ezért is a munka egyik fő erénye nagyon alapos dokumentáltsága, levéltári források használata és az a számtalan nagyinterjú, amelyet maga a szerző háttéranyagként készített, és amelyen keresztül „beszél”. Hiányérzetünk talán csak a szerzői hangot illetően volna, hiszen a szerző oly mértékben vonul háttérbe, hogy saját tapasztalatait, élményanyagát sem használja fel. Pedig ahol meri hallatni a hangját, ott izgalmas, szubjektivitása pedig hiteles. A következtetéseket viszont ránk bizza. A könyv olvastán gondolhatjuk akár azt is, hogy ma Magyarországon Kaposvár-jelenségek aligha jöhetnek létre, mert mielőtt valami meghatározó társadalmi jelenségé válhatna – lásd Nemzeti Színház –, annak mennie kell.

Tompa Andrea